

Pandemin covid 19 och efterfrågan på tandvård

TEXT: LARS SJÖDIN, Försäkringsodontologisk koordinator, Tandvårdsstöd, Nationell tandvård internationell vård och arbetsmarknadsstöd, Försäkringskassan.

Artikeln är hämtad ur SKaPa Årsrapport 2020

FAKTARUTA

Försäkringskassan följer tandvårdskonsumtionen i det statliga tandvårdsstödet. Uppgifter tas fram bland annat för att prognostisera statens tandvårdsbudget, inför årsberättelser samt vid särskilda händelser. Försäkringskassan har en statistikportal [Statistik inom tandvårdsområdet \(forsakringskassan.se\)](https://statistik.inom.tandvardsområdet.forsakringskassan.se) där detaljerade uppgifter om tandvårdsstödet kan inhämtas. Uppgifter om tandvård till barn och unga vuxna och om regionernas särskilda tandvårdsstöd finns inte i Försäkringskassans register. Socialstyrelsens Tandhälsoregister använder samma uppgifter och har dessutom uppgift om totalt antal och antal intakta tänder men har inte uppgift om kostnader och priser. Försäkringskassan och Socialstyrelsen är båda statistikförande myndigheter som använder det som rapporteras i det statliga tandvårdsstödet men för olika syften.

BAKGRUND

I början av år 2020 kom rapporter om ett nytt virus med influensaliknande symtom. Det första svenska fallet konstaterades 31 januari, inhemska smittspridning konstaterades 3 mars och första dödsfallet i Sverige skedde den 11 mars år 2020. Denna dag förklarade Världshälsoorganisationen WHO att virusutbrottet var en pandemi och flera myndighetsåtgärder vidtogs. Från vecka 12, den 19 mars år 2020 infördes i Sverige ett flertal restriktioner för att minska smittspridning. Det lämnades rekommendationer om att minska resandet och undvika fysiska möten mellan människor. Det gavs uppmaningar om handtvätt och att stanna hemma vid minsta förkylningssymtom. Personer 70 år och äldre uppmanades till särskild försiktighet med fysiska kontakter.

Det brukar vara små skillnader i tandvårdskonsumtion mellan åren. Blir det större skillnader beror det oftast på politiska beslut, t ex ändringen av åldersgränsen för kostnadsfri tandvård upp till 23 år. Ett virus påverkar dock besöken i tandvården betydligt mer än vad politiska beslut kan göra. Här följer en sammanfattning av hur tandvårds efterfrågan påverkades av pandemin covid-19.

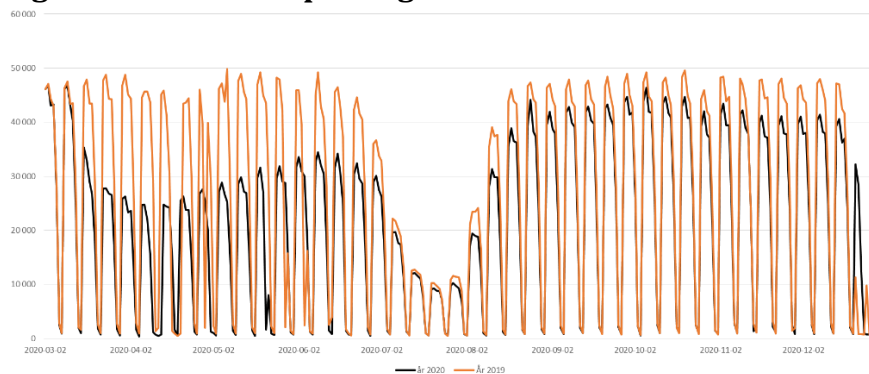
RESULTAT

BESÖK

Det gjordes cirka 1,57 miljoner (- 16%) färre besök år 2020 jämfört med 2019. Personer 70 år och äldre -27%, yngre än 70 år -13 %. Av figur 1 framgår antal besök per

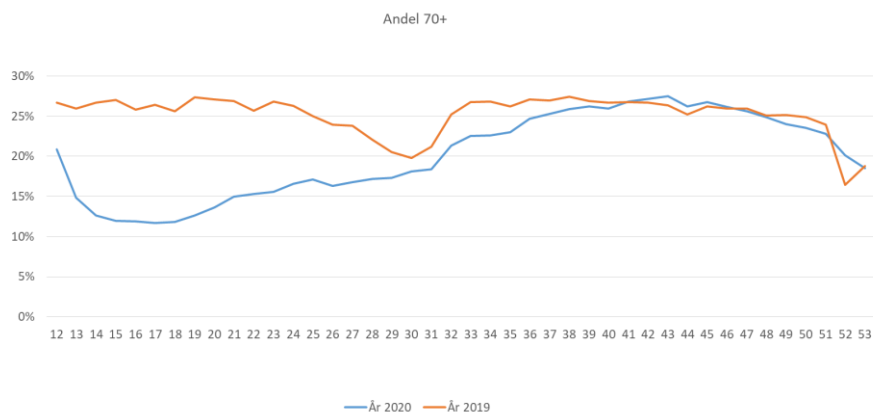
dag. Den lägsta besöksfrekvensen, cirka hälften jämfört med föregående år, infann sig vecka 15, därefter har den ökat men nådde aldrig föregående års besöksfrekvens annat än någon enstaka dag. Sommarveckorna är besöksfrekvensen vanligen mycket låg, patienter besöker tandvården enbart vid akuta besvär. Pandemin påverkade måttligt de akuta besöken vilket medförde att besöksfrekvensen var nära tidigare års nivåer. Efter semestern och under tidiga hösten ökade besöksfrekvensen och var cirka 90 % av föregående år. Några veckor i oktober- november var den nästan 95 %. En förklaring kan vara eftersatta tandvårdsbehov och regeringens beslut att ge personer som den 31 mars hade en pågående ersättningsperiod, ett högkostnadsskydd om minst 3000 kronor. Detta gällde patienter som inte besökt tandvården perioden 1 april till 31 augusti. Dessa patienter fick en ny "covid-ersättningsperiod" från 1 september som motsvarade den tid som var kvar på den pågående perioden men minst 90 dagar. "Andra vågen" av pandemin började påverka besöksfrekvensen från vecka 46 så att den var ca 85% av föregående år mot slutet av år 2020.

Figur 1. Antal besök per dag år 2020 och 2019

Personer 70 år och äldre uppmanades till särskild försiktighet och besöken minskade med 650 000 (- 27 %) år 2020. Figur 2 visar 70+ andel av besöken. Till en början mer än halverades deras andel av besöken från ca 27 % till drygt 12 %, Därefter ökade deras besöksfrekvens på motsvarande sätt som för övriga och de ökade även sin andel under vecka 41- 46 år 2020. Det verkar som Folkhälsomyndighetens (FHM) rekommendationerna följdes av 70+ gruppen särskilt vid inledningen av pandemin. Ökningen under hösten 2020 fram till andra vågen kan även bero på de ökade statliga stimulanserna i form av "Covid-period".

Figur 2. 70 + andel av besöken vecka 12- 53år 2020 och 2019

ORTER

Det fanns en skillnad i ändrade besöksvanor mellan orter enligt Sveriges kommuners och regioners ordsindelning (tabell 1). Vid första vågen var minskningen likartad därefter återhämtade sig grupp A, Storstäder och närliggande kommuner, snabbare och hade mindre minskning än grupp B och C fram till andra vågen vecka 47 när det blev en likadan minskning för alla ortstyper jämfört med år 2019.

Tabell 1. Skillnad i besöksfrekvens mellan orter

Grupp	Beskrivning	Förändring
A	Storstäder och storstadsnära kommuner	-15 %
B	Större städer och kommuner nära större stad	-17 %
C	Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	-18 %

REGIONER

Det var en stor variation av antal besök dels mellan regionerna samt mellan folktandvård och privat tandvård. Norrbotten minskade minst och Dalarna och Gävleborg minskade mest. Enligt FHM har Gävleborg, Jönköping, Halland och Skåne haft mest bekräftade fall av Covid 19 smitta.

Tabell 2. Skillnad i antal besök per region fördelat på folktandvård och privattandvård år 2020 jämfört med 2019

Region	FTV #	FTV %	PTV #	PTV %	Totalt	Totalt %
Blekinge	-22498	-36%	-16352	-17%	-38 850	-24%
Dalarna	-36591	-41%	-29448	-19%	-66 039	-27%
Gotland	398	2%	-7531	-23%	-7 133	-13%
Gävleborg	-47777	-33%	-28446	-24%	-76 223	-29%
Halland	-15086	-15%	-33102	-14%	-48 188	-14%
Jämtland	-8592	-21%	-8088	-10%	-16 680	-14%
Jönköping	-26916	-16%	-29358	-15%	-56 274	-16%
Kalmar	-30516	-29%	-19401	-15%	-49 917	-21%
Kronoberg	-5036	-7%	-16078	-14%	-21 114	-12%
Norrbottnen	-13138	-16%	-899	-1%	-14 037	-7%
Skåne	-138694	-34%	-102735	-11%	-241 429	-18%
Stockholm	-130859	-22%	-203750	-13%	-334 609	-15%
Södermanland	-7154	-5%	-26733	-18%	-33 887	-12%
Uppsala	-30613	-20%	-36271	-18%	-66 884	-19%
Värmland	-31663	-22%	-25886	-18%	-57 549	-20%
Västerbotten	-30798	-25%	-12890	-11%	-43 688	-19%
Västernorrland	-13942	-17%	-16740	-12%	-30 682	-14%
Västmanland	-12404	-14%	-29004	-17%	-41 408	-16%
Västra Götaland	-50477	-7%	-149855	-16%	-200 332	-12%
Örebro	-4419	-4%	-24848	-16%	-29 267	-11%
Östergötland	-53846	-40%	-41843	-16%	-95 689	-24%
Summa	-710621	-20%	-859258	-14%	-1 569 879	-16%

Förklaringarna till minskningarna av antal besök i regionerna var att folktandvården inledningsvis ofta fick lämna ifrån sig skyddsmateriel till sjukvården. Det medförde att i några regioner erbjöd folktandvården enbart akut tandvård vid ett mindre antal klinker och stängde övriga. Andra regioner t ex Folktandvården Sörmland som hade stor smittspridning har förklarat att de kunnat erbjuda tandvård på grund av god tillgång på skyddsmaterial. Både folktandvård och privattandvården anger även att de följde FHM rekommendationer och satte upp patienter med längre mellanrum så att de inte skulle behöva träffas i väntrummen. På stora kliniker, som ofta är fallet inom folktandvården, medför det att besöken måste glesas ut mer än vid mindre mottagningar.

En annan förklaring till skillnaderna mellan folktandvård och privat tandvård har varit att personalen inom folktandvården är yngre, många med barn i förskoleåldern. För att hindra smittspridning har rekommendationer från barnomsorgen varit att ha barnen hemma även vid ringa eller måttliga förkylningssymtom. Det har medfört att tandvårdspersonal varit hemma för vård av barn i högre grad än tidigare.

VÅRDGIVARNAS INTÄKTER OCH TANDVÅRDSSTÖD

Vårdgivarnas intäkter har tagits fram genom de vårdgivarpriser som rapporterats till Försäkringskassan. Det är det belopp som tandvårdsstödet beräknas på om det är lägre än referenspriset.

Tabell 3. Skillnader i vårdgivarnas intäkter per region och vårdgivartyp år 2020

Region	FTV (SEK)	FTV %	PTV (SEK)	PTV %
Blekinge	-32 303 341	-32%	-23 814 167	-12%
Dalarna	-51 300 552	-37%	-44 086 956	-15%
Gotland	1 283 587	3%	-13 151 381	-20%
Gävleborg	-55 452 058	-25%	-33 777 994	-15%
Halland	-21 655 677	-14%	-35 506 241	-8%
Jämtland	-10 628 057	-16%	-10 929 160	-6%
Jönköping	-40 838 574	-16%	-28 706 474	-8%
Kalmar	-39 313 956	-23%	-19 775 661	-7%
Kronoberg	-5 662 652	-5%	-18 176 209	-8%
Norrbottnen	-22 871 342	-17%	9 073 692	4%
Skåne	-207 026 904	-32%	-85 297 461	-4%
Stockholm	-157 729 049	-17%	-308 889 414	-8%
Södermanland	-1 414 222	-1%	-37 447 006	-12%
Uppsala	-31 950 071	-12%	-61 494 310	-15%
Värmland	-34 417 410	-17%	-28 814 734	-10%
Västerbotten	-35 923 610	-20%	-8 761 352	-4%
Västernorrland	-15 945 279	-14%	-18 829 760	-7%
Västmanland	-20 756 269	-15%	-34 989 167	-10%
Västra Götaland	-59 614 003	-6%	-205 496 064	-10%
Örebro	-6 988 821	-4%	-26 180 976	-9%
Östergötland	-72 135 172	-35%	-36 440 260	-7%
Totalsumma	-922 643 432	-17%	-1 071 491 054	-8%

Räknat från årsskiftet 2019/2020 har vårdgivarnas totala intäkter minskat ca 1 997 miljoner kronor vilket är en minskning med ca - 11 % jämfört med föregående år. Det var stora skillnader mellan folktandvården och privat tandvård och mellan regioner. En del av skillnaderna förklaras av skillnader i smittspridning och bekräftade covid 19 fall. Det finns dock inte ett direkt samband mellan minskad intäkt och minskat antal besök. Intäkterna minskade mindre än antal besök och åtgärder. Hypoteser är att vårdgivare gjorde dyrare åtgärder och/eller att de kompenserade uteblivna besök med ökade vårdgivarpriser för de som kom på besök. Det behövs dock fler analyser som granskar dessa hypoteser innan de kan bekräftas.

Det utbetalda tandvårdsstödet var totalt 682 miljoner kronor lägre 2020 (-13%) jämfört med år 2019.

UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Det utfördes ca 2,4 miljoner (-14%) färre åtgärder under år 2020.

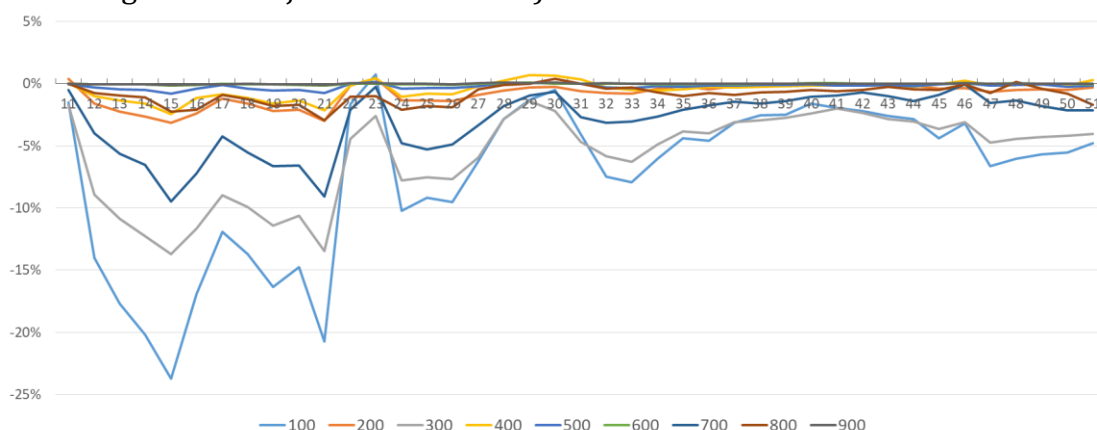
Tabell 4. Antal utförda åtgärder år 2019 och 2020 per åtgärdsgrupp.

Åtgärdstyper	Åtgärdsgrupp	Antal åtgärder 2019	Antal åtgärder 2020	Skillnad antal åtgärd	Skillnad procent
Diagnostik	100	7 270 307	6 318 277	-952 030	-13%
Hälsöfrämjande	200	931 983	843 032	-88 951	-10%
Smärt- och sjukdomsbehandling	300	3 829 676	3 060 582	-769 094	-20%
Tandutdragningar, operationer, implantat	400	785 785	723 445	-62 340	-8%
Rotfyllningar	500	366 611	338 166	-28 445	-8%
Käkfunktion, bettskena	600	66 877	63 668	-3 209	-5%
Tandfyllningar	700	2 707 639	2 305 197	-402 442	-15%
Kronor, protetik	800	887 349	769 046	-118 303	-13%
Tandreglering	900	41 758	40 048	-1 710	-4%
Totalsumma		16 887 985	14 461 461	-2 426 524	-14%

Färre besök betyder färre möjligheter att utföra tandvård. Största minskning fanns bland tandhygienistundersökningar och depuration som tillhör åtgärdsgrupp 100 respektive 300. Även tandfyllningar (700) hade en stor minskning. Minst var skillnaden för bettskena och tandregleringsåtgärder.

Uppgifter från tandvården bekräftar att de gjort prioriteringar så att patienter med god tandhälsa och förmåga att upprätthålla den har fått förlängd tid innan kallelse medan andra grupper, t ex med risk och smärtproblem har blivit erbjudna tandvård som vanligt. Många patienter 70 + har dock tackat nej och skjutit tandvårdsbesök på framtiden.

Figur 5. Förändring av frekvens åtgärder per åtgärdsgrupp v.11 - 51 år 2020 jämfört med 2019. (Vecka 52-53 borttagna eftersom det var så olika antal arbetsdagar år 2020 jämfört med 2019)

Åtgärdsgrupp 100 - undersökningar inklusive röntgen och 300 - sjukdomsbehandling inklusive depuration samt 700 - tandfyllningar minskade relativt sett mest i början på pandemin men visade även på en nedgång de sista sex veckorna i samband med andra vågen. 400 - tanduttagningar och operationer, 500 - rotfyllningar, 600 - bettskenor,

visade nästan ingen skillnad efter sommaren, patienter med smärta gick till tandvården och fick behandling på motsvarande sätt som under 2019. För åtgärdsgrupp 800 - protetik noteras en mindre ändring och 900 – tandreglering är oförändrat.

SAMMANFATTNING

2,4 miljoner färre åtgärder utfördes 2020 jämfört med 2019 (- 14 %)

1,6 miljoner färre tandvårdsbesök gjordes 2020 jämfört med 2019 (- 16 %)

2,0 miljarder kronor mindre användes till tandvård 2020 jämfört med 2019 (-13 %)

AVSLUTANDE FRÅGOR

Vad har den frigjorda tiden och pengarna använts till? Kommer den minskade efterfrågan på tandvård under pandemin covid – 19 att påverka munhälsan?